

POROČILA

POROČILO O TERENSKEM RAZISKOVANJU POKRAJINSKEGA MUZEJA V MARIBORU V LETU 1955

Tončica Urbas

I. Skupinska terenska raziskovanja

Delo etnografske skupine na Pohorju

Skupinsko terensko raziskovanje je Pokrajinski muzej v Mariboru usmeril v letu 1955. na Pohorje. Čeprav je muzej v letu 1954. pričel s sistematičnim raziskovanjem Prekmurja, tega ni več kazalo nadaljevati zaradi tega, ker je snujoči se muzej v Murski Soboti v preteklem letu dobil stalnega lastnega kustosa za etnografijo, ki bo lahko nadaljeval delo v celotnem območju Prekmurja.

Iz teh razlogov je Pokrajinski muzej preusmeril svoje terensko raziskovanje izključno na območje Podravja. Ob manjših proračunskih sredstvih, ki so bila na razpolago v letu 1955., pa tudi oblikovitost terena niso dopuščali, da bi se organizirala večja in popolnejša skupina, ki je štela v preteklem letu s tehničnim risarjem vred komaj 5 ljudi. Zaradi precejšnje obsežnosti samega Pohorja se je bilo treba predvsem kajpada odločiti, na katerem predelu bomo pričeli s sistematičnim raziskovanjem. Pri tem smo sklenili, da bomo pričeli na južnem grebenu, medtem ko so bili pri izbiranju delovnega središča odločujoči predvsem objektivni faktorji (možnost prenočišča in prehrane, radius dnevnega obhoda terena od možnega središča!).

Za delovno bazo si je skupina izbrala Sv. Kunigundo nad Zrečami, ki leži 748 m visoko. Tu si je v osnovni šoli uredila zasilno bivališče, medtem ko jo je z enkratnim dnevnim toplim obrokom hrane oskrbovala Kmetijska zadruga iz Zreč, ki je v preteklem letu zgradila pri Kunigundi svojo novo poslovalnico.

Sestav skupine je bil naslednji: vodja ekipe je bila Urbas Tončica, kustos Pokrajinskega muzeja, ki je obenem proučeval arhitekturo in poljedelstvo, vključno z vsemi pripadajočimi napravami in delovnimi sredstvi. Meze Milka, kustos prip. Mestnega muzeja v Ptujju, je prevzela skrb za proučevanje živinoreje in domače obrtne dejavnosti ter za gozdarstvo. Proučevanje duhovne kulture je bilo poverjeno tovarišicama Senjor Metki, stud. phil. in prof. Urbas Mariji. Prva je zbirala ljudsko izročilo, ohranjeno v ljudskih pripovedkah, pesmih, basnih in izrekih, druga pa je zapisovala ljudske običaje in obenem posvečala pozornost ljudskemu jeziku. Tehnično risanje

je opravljal akad. grafik, tov. Bojan Golia. S fotografskim aparatom je napravila ustrezne posnetke kustos Urbasova.

Skupina je v svojem 14-dnevnem bivanju na Pohorju (od 25. julija do 8. avgusta 1955) obiskala naselja, ki ležijo v višini nad 630 m nad Kunigundo in to v območju Kovaškega vrha, Koroške vasi, Božjega, Planine nad Zrečami, na Padeškem vrhu, na Resniku in v vzhodnem delu Skomarja. To so izključno naselja v obliki samotnih kmetij, ki so več ali manj oddaljene druga od druge. Gospodarstvo teh kmetij je poleg skromnejšega poljedelstva, ki ga omogoča le teren na položnejših hrbtih, oprto na živinorejo, predvsem pa na izkoriščanje gozda; to je osnovno bogastvo teh kmetij, posebno v višinah nad 730 m. Teren je na tem območju Pohorja v splošnem zelo težaven, slabo prehodan. Velika ovira pri terenskem delu ekipe pa je bilo poleg občutne medsebojne oddaljenosti posameznih kmetij tudi izredno slabo vreme, ki je bilo prav v tistih dneh polno neviht in nalivov, trajajočih tudi po 3 dni. Tako je imela ekipa vsega skupaj komaj 4 lepe in sončne dneve, ki so minili ob rahlejšem mrnemju, brez dežja.

No, navzlic tem težavam je skupini uspelo, da je lahko pokazala ob koncu svojega 14-dnevnega bivanja kar lepo bero značilnosti iz materialne in duhovne kulture pohorskega človeka na južnem pobočju Pohorja. Lepo število tehničnih risb, skic in fotografij so presegle skupno število nad 200 in ki smo jih prinesli s seboj, pomeni kar precej; obenem pa razkriva skupaj z zapisi bogastvo pohorske materialne kulture, ki vsaj v tem predelu prevladuje nad duhovno. Zapisi iz tega drugega področja so presenetljivo skopi in nedvomno izpričujejo občutno razliko v notranjem življenju med poljanskim oziroma ravninskim kmetom in Pohorcem, ki se, vsaj v tem predelu, kakor so to pokazali zapisi, ne izživlja kdovekaj v tradiciji. Tudi običaji, pa pa najsi bodo delovni ali običaji iz glavnih momentov človeškega življenja, razkrivajo povsem podobno sliko. S tem pa nikakor ne gre omalovaževati življenje kmečkega človeka v tem predelu; nasprotno, dolžnost etnografa in geografa je, da iščeta za take pojave in razlike tudi utemeljene vzroke.

Nedvomno je gradivo, ki ga je etnografska skupina PMM nabrala skupno z zapisi v letu 1955., šele osnovni zidak za izgraditev celotne podobe o življenju in delu pohorskih ljudi, pa bo prav zato potrebno še orati to ledino v prihodnjih letih. Pokrajinski muzej je sklenil, da bo nadaljeval s sistematičnim skupinskim raziskovanjem Pohorja tudi v letu 1956. in to vnovič na južnem pobočju. Šele potem bomo imeli boljši vpogled v ljudsko kulturo tega predela Pohorja.

2. Sodelovanje Pokrajinskega muzeja pri topografski obdelavi v Dravski dolini

Na pobudo geografske sekcije v mariborski podružnici Slovenskega geografskega društva se je Pokrajinski muzej v Mariboru ob koncu leta 1955 lotil topografske obdelave terena v Dravski dolini na sektorju med Vuhredom in Vuzenico. To je del Dravske doline, ki ga je po dograditvi jezua na HC Vuhred zalila v zadnjih dnevih decembra 1955 voda. (Nadrobno poročilo o nalogah in namenu tega dela, ki ga je sestavil prof. Zgonik Mavricij, glej v Geografskem vestniku, 1. XXVII, 1955!) — Delo na terenu je opravila posebna skupina, ki jo je organiziral Pokrajinski muzej v Mariboru, zajelo pa je v dneh 14. novembra in 4. decembra 1955 poleg drugih momentov tudi vse

etnografske objekte. Skupno smo evidentirali 8 kmečkih domov, ki so pozneje utonili v vodi. Pokazalo se je, da ti arhitektonski objekti nimajo posebne etnografske vrednosti. Izjemne primere kmečke arhitekture (v pogledu tlorisa ali konstrukcije) smo natančno opisali in po potrebi tudi dokumentirali s tehničnimi risbami, to pa v celoti ali v njih detajlih, obenem smo jih prav tako še fotografirali. Več pozornosti smo posvetili starinskemu Kosovemu brodu z arhitektonsko zanimivo konstruirano lesenjo kašto v Zg. Vižingi, predvsem pa samemu terenu na mestih, kjer prehajajo stranske pohorske grabe v strugo Drave, in pohorskim potom; ki so pomembni za nekdanje dravsko splavarstvo. V celoti smo opisali in fotografirali dravske pristane »lenštate« in vse tiste dele dovoznih cest in potov, ki so vodili s pohorskih ali kobanskih gozdov do Drave. V zvezi s tem je etnografu uspelo, da je zapisal po ustnem izročilu vse, kar je bilo ohranjeno do sedanjosti v spominu starejših oseb in kar je bilo povezano s starim in izumrlimi gospodarskimi panogami v Dravski dolini v razdobju do prvih začetkov intenzivne elektrifikacije tega predela.

II. Posebna terenska raziskovanja

V okviru posebnih raziskovanj na terenu je kustodinja za etnografijo nabrala gradivo o vseh vrstah stop za planje na območju Pomurja in Podravja. Pri tem je izvedla tudi natančen opis zadnjih ohranjenih stop na vodni pogon v našem Podravju; to so stope ob grabi Dovžanke v Mislinjski dolini. Tehnično dokumentacijo je v tehniki perorisb oskrbel akad. grafik Golia Bojan. Vendar pa zaradi pomanjkanja potrebnega primerjalnega gradiva izsledki tega dela žal še niso bili objavljeni in bodo čakali na objavo do prihodnjega leta.

Drugo posebno terensko raziskovanje je bilo namenjeno proučevanju ljudskega smučanja na Pohorju. (O tem glej prispevek o krpjah in smučeh na Pohorju v tem letniku SE!)

Résumé

COMPTE RENDU DU MUSÉE REGIONAL DE MARIBOR POUR L'ANNEE 1955 — RECHERCHES ETHNOGRAPHIQUES

Dans son article, l'auteur rend compte des recherches ethnographiques en équipes sur Pohorje et de la collaboration du Musée régional de Maribor aux travaux topographiques dans la vallée de la Drava; enfin, elle traite des recherches ethnographiques spéciales.